

- старшокласників. – Дисс. ... канд.пед.наук. – М. – 1970
2. Киричук О.В. Принципи побудови інноваційної педагогічної системи освітнього закладу // Рідна школа. – 2000. – № 5
  3. Киричук О.В. Педагогічна система освітнього закладу як об'єкт психології управління // Збірник наук. праць учасників П'ятих Костюківських читань. – К.: Генозис, 1998. – Т. III
  4. Киричук О.В., Коберник О.М. Психолого-педагогічна діагностика розвитку учнів та колективу школи. – К. – 1998

Е.Мойсеєнко, Н.А.Грицай

ДИТЯЧА АГРЕСИВНІСТЬ ТА ПРИЧИНИ ЇЇ ВИНИКНЕННЯ

Зростання агресивності – одна з проблем дитячого колективу, з якою все частіше стикаються вихователі. За останні роки зросли показники підліткової і, що найбільш тривожно, дитячої злочинності, відхилень в емоційному та психологічному здоров'ї дітей дошкільного віку. Практика виховання свідчить про те, що сьогодні значно підвищились потреби педагогів у знанні психології дошкільників для того, щоб пізнати природу проявів дитячої агресивності та своєчасно запобігати небезпечним тенденціям у поведінці дитини. Агресивна дитина завдає багато проблем не тільки тим, хто поруч з нею – дітям, батькам, вихователям, але й самій собі.

Агресивність – це цілеспрямоване нанесення фізичної та психологічної шкоди іншій людині. Діти, що мають схильність до насильства, відрізняються від своїх однолітків не тільки зовнішньою поведінкою, а й психологічно. Агресія дитини – це відображення внутрішнього дискомфорту, невміння адекватно реагувати на події, що відбуваються поруч з нею.

За проявами агресивної поведінки дітей старшого дошкільного віку ми спостерігали під час проходження психодіагностичної практики у групах дитячого садка. Було зафіксовано, що агресивна поведінка має різні форми прояву: вербальна та фізична агресія, пряма та непряма. Якщо непряма вербальна агресія спрямована на обвинувачення або загрозу однолітку (у вигляді скарги, крику, агресивних фантазій), то пряма вербальна агресія являє собою образу та вербальні форми приниження іншої дитини (дражнилки, приниження). Непряма фізична агресія спрямована на нанесення матеріальних збитків іншому через фізичні дії (руйнування продуктів дії іншої дитини, знищення чужих речей). Прямою фізичною агресією є безпосередній напад на іншу дитину та спричинення їй фізичного болю та приниження. Також виділяють символічну (загрози, залякування) та реальну (бійки, дряпання, щипання, хапання за волосся) агресії. Не можна акцентувати увагу тільки на зовнішніх проявах агресивності, необхідно виявити мотиви та переживання, що спонукають дитину на такі дії. Найбільш поширені ситуації, в яких виявляється дитяча агресивність, це: бажання привернути до себе увагу однолітків, ущемлення гідності іншої дитини з метою підкреслити свою перевагу, прагнення захиститися та помститися, бути головним, отримати бажану іграшку. Тобто у кожній ситуації дитина відстоює свої інтереси, демонструє себе, досягає своєї практичної мети.

Причини виникнення агресивності у дітей дошкільного віку можуть бути різними. По-перше, деякі соматичні захворювання або захворювання головного мозку, що сприяють виникненню агресивних якостей у дітей.

На становлення агресивної поведінки впливають особливості сімейного виховання, характер спілкування та покарань, які використовують батьки у відповідь на проявлення гніву у дитини. В цих випадках можна використовувати такі методи впливу: поблажливість та суворість. Практика свідчить, що батьки, які різко придушують агресивність у своїх дітей, не усувають цю

якість, а плакають її, розвиваючи в дитині агресивність. Якщо батьки не звертають увагу на агресивні реакції своєї дитини, то вона починає вважати, що така поведінка дозволяється.

Великий вплив на психологічний стан дітей має телебачення. Шкідливим для їх емоційного здоров'я є багаточасовий перегляд телевізійних передач: як мультфільмів, так і художніх фільмів, в яких є сцени жорстокої спрямованості. Таким чином, діти під час гри стикаються із серйозними ситуаціями, імітують телевізійні сцени насильства, ототожнюючи себе або з жертвою, або агресором і переносять ці сцени у реальне життя. Якщо не можна заборонити перегляд телепрограм, тоді слід дорослим активізувати пояснювальну роботу з дітьми.

Агресивність, що формується в дитинстві, залишається стійкою рисою характеру та зберігається протягом життя людини. Здійснення психолого-педагогічної корекції агресивної поведінки дітей доцільно починати вже у старшому дошкільному віці, бо дошкільний вік відіграє виключно важливу роль у формуванні та закріпленні основних тенденцій поведінки дітей, у тому числі й агресивних.

О.П.Шароватова

ГУВЕРНЕРСТВО ЯК ЕФЕКТИВНИЙ ЗАСІБ СТАНОВЛЕННЯ ОСОБИСТОСТІ В УМОВАХ СУЧАСНОГО СУСПІЛЬСТВА

Практика гувернерства, що відродилася в державі на початку 90-х років минулого століття, переживши складності економічного, соціально-вікового, професійного характеру, продовжується і зміцнює своє існування.

Сьогоднішня гувернантка, хоча часто цим красивим словом називають репетитора або няньку, - це домашній вихователь, який займається навчанням дітей. До її обов'язків входять і послуги няньки, і виховання дитини, і розвиток її мислення, знайомство з оточуючим світом,